

Bærekraftig samfunnsutvikling - fra ord til handling

Taler

Kristin Halvorsen

Dato

27 oktober 2006

Sted

Oslo

Omstendigheter

Nordisk konferanse om bærekraftig samfunnsutvikling

1

Jeg er glad for at så mange representanter fra lokalsamfunn i Norge og andre nordiske land har kommet for å delta i denne konferansen om bærekraftig samfunnsutvikling. Det er uttrykk for et ønske om en positiv samfunnsutvikling i Norden og verden for øvrig. Jeg tror konferanser som denne har en viktig mobiliserende effekt for endring.

5

Konferansen har løftet fram betydningen av det som skjer lokalt, vist fram mange gode eksempler til etterfølgelse, og betydningen av samspillet mellom stat, kommune og andre aktører. Dette er noe å bygge videre på.

10

Det gir god mening med en felles nordisk konferanse om bærekraftig samfunnsutvikling. Vi har mye felles når det gjelder samfunnsstruktur og utfordringer knyttet til bærekraftig utvikling og vi har derfor også i regi av nordisk ministerråd en felles nordisk strategi for bærekraftig utvikling, med et nytt indikatorsett.

15

De nordiske land viser i praksis at effektivitet og likhet ikke er motsetninger. Omstillingsevne og trygghet er ikke bare mulig å forene - de er forutsetninger for hverandre. Nordiske land har en konkurransedyktig privat sektor, samtidig med en relativt stor offentlig sektor med et godt tjenestetilbud knyttet til helse og utdanning samt et utbygd sosialt sikkerhetsnett. Dette bidrar til effektiv produksjon av varer og tjenester, utjevning og trygghet. Arbeidslivets organisasjoner spiller en svært viktig rolle og medvirker til høy sysselsetting. De ansatte og deres organisasjoner er ofte medspillere i nødvendige samfunnsendringer. Vi har godt utbygde og velfungerende demokratiske institusjoner.

20

25

30 De nordiske land kommer godt ut i internasjonale sammenlikninger knyttet til beste land å bo i, når det gjelder konkurransekraft, og evne til å ta i bruk nye produkter. Den nordiske modellen får nå økt oppmerksomhet internasjonalt for sin evne til å bidra til kombinasjonen av lav arbeidsledighet og jevn fordeling.

35

Vi må ta vare på de gode sidene ved våre samfunn og hindre at de forvitrer. Vi har utfordringer knyttet til aldringen av befolkningen og det å lage et mer inkluderende arbeidsliv vi må utvikle fellesskapsløsningene og holde orden i offentlige finanser og i økonomi. Vi har nasjonale miljøutfordringer. Noen av
40 de viktigste utfordringene er imidlertid knyttet til internasjonal fattigdom og miljø.

Behovet for bærekraftig utvikling er satt på dagsorden fordi det er dyp
45 fattigdom i mange utviklingsland, samtidig som presset på jordens økosystemer øker. Forbruksmønstret og ressursbruken i rike industriland er ikke bærekraftig. Økosystemenes tåleevne er på enkelte områder allerede overskredet. De vil kraftig overskrides på mange områder om resten av verden kopierte dette forbruksmønsteret. Utfordringen er å løfte millioner ut av fattigdom og
50 samtidig sikre at våre etterkommere har mulighet til å nyte godt av tilsvarende livs- og levestandard som den vi har i dag.

Verdenskommisjonen for miljø og utvikling (Brundtland-kommisjonen) sa det slik i 1987: "En bærekraftig utvikling skal ivareta den nåværende generasjons
55 behov uten å ødelegge mulighetene til kommende generasjoner til å tilfredsstille sine behov."

Historisk har velferdsutviklingen i Norge og andre land skjedd gjennom en sterk vekst i menneskelig kapital og realkapital. Vi er blitt rikere, og lever lengre, mens
60 komponentene i rikdommen som utgjøres av natur og miljø er blitt stadig knappere.

Miljøet står i en spesiell stilling fordi en kan overskride naturens tålegrenser med uopprettelige følger. Klimaendringer, reduksjon i biologisk mangfold og
65 spredning av miljøgifter kan være eksempler på dette. Vi ser også en økonomisk utvikling som bidrar til nedbygging av arealer her hjemme og globalt.

Klimaendringer er den største miljøutfordringen, og vil spesielt ramme fattige land med en stor andel av befolkningen i jordbruket. Vi er allerede inne i klimaendringene. Det ser vi fra utviklingen i Arktis, hvor endringene kommer spesielt raskt. Spørsmålet er ikke om menneskelig aktivitet bidrar til å endre klima. Spørsmålet er bare når vi når det punktet hvor endringene blir så store og irreversible at de påfører kloden ubotelig skade. Vi vet at det punktet nærmer seg, og da har vi ikke råd til å gamble på at det er langt fram. Alt vi vet tyder på at det er på høy tid vi tar denne trusselen på alvor. Vi kan ikke tillate oss å opptre med tålmodighet. Vi har ikke annet valg enn gå fra ord til handling.

Al Gore sier, fritt oversatt fra Vanity Fair, mai 2006:

"Det kan kanskje se ut som om klimakrisen kommer langsomt. Men i virkeligheten er den en nødssituasjon for vår jord. Vi har omfattende materiale som svært klart tyder på at verden vil oppleve en rekke katastrofer hvis vi ikke raskt og med stor kraft greier å håndtere årsakene til global oppvarming. Vi vil få mange Katarina'er i Atlanterhavs- og Stillehavsområdet, og de vil bringe mer død enn den Katarina som herjet i fjor."

Det er imidlertid positive utviklingstrekk på flere områder. Den ekstreme fattigdommen i verden reduseres. Det skyldes først og fremst høy økonomisk vekst i Asia, der to tredeler av verdens ekstremt fattige bor. Samtidig henger Afrika sør for Sahara etter. Regionen trenger økt oppmerksomhet og innsats for å redusere fattigdom og skape varig utvikling.

Nasjonalt har vi på flere områder lyktes i å bryte forbindelsen mellom økonomisk vekst og miljøbelastning. Det må være et mål å gjøre dette på stadig nye områder. Utslipp av bly er redusert, sur nedbør er gått kraftig ned og vannkvaliteten er bedret. Bruk av økonomiske og andre virkemidler, ny teknologi, økt rensing og endring i næringsstruktur har hatt betydning. Det har vært en blanding av økt kunnskap, engasjement og bruk av virkemidler.

Det er sentralt om folk tar ut produktivitets- og velstandsøkningen, i økt fritid og økt konsum av kultur og restaurantbesøk eller i form av reiser, transport og materielt konsum. Både holdninger og økonomiske virkemidler vil påvirke utviklingen. Konsum av tjenester vil være mindre belastende enn konsum av

varer. Aldringen av befolkningen vil for eksempel øke etterspørselen etter lite miljøbelastende pleie og omsorg.

110 Vi vet også hva som må gjøres for å løse mange av de store miljøproblemene. For klima; at en får overgang til fornybar energi og renere og mer effektiv bruk av fossile brensel. For biologisk mangfold; en beskyttelse av økosystemer. For miljøgifter; en strengere regulering. Om utfordringene ikke løses, er det ikke på grunn av mangel på kunnskap.

115

Nasjonalt kan vi vedta reguleringer eller miljøavgifter for å redusere forurensningen og sikre at forurenseren betaler. Mange av de største miljøutfordringene er imidlertid internasjonale og globale. De krever et samarbeid mellom suverene stater. For mange land kan det være lønnsomt å la
120 andre gjøre jobben. Da undergraves grunnlaget for felles handling.

125

For å kunne sette tilstrekkelig ambisiøse miljømål og bruke økonomiske og andre virkemidler er det nødvendig at befolkningen i Norge og internasjonalt er opptatt av og har kunnskaper om miljø. Ellers vil det ikke være oppslutning om en tilstrekkelig ambisiøs politikk.

135

Miljøbevisste forbrukere og produsenter er helt sentrale for en positiv utvikling i miljøet. Myndighetene kan tilrettelegge for miljøvennlige valg gjennom miljømerking, ved å stille krav til offentlige innkjøpere og bruke miljøavgifter.
130 Næringslivet kan sikre grønnere leveransekjeder. Det er viktig at enhver, både forbrukere og bedrifter tar et samfunnsansvar. Det bidrar til sosialt lim og er avgjørende for at vi skal ha et godt samfunn. Globalisering og investeringer på tvers av landegrenser gjør at samarbeidet mellom norske myndigheter og bedrifter når det gjelder menneskerettigheter og miljø er blitt stadig viktigere.

140

Lokalt initiativ er viktig. Kommunene er sentrale i denne sammenheng. De er et lokale demokratisk organer med nærhet til innbyggerne, de er produsenter av velferdstjenester og de sitter på viktige virkemidler i miljøpolitikken, blant annet når det gjelder arealbruk. Denne konferansen har presentert mange erfaringer
rundt om i Norden av betydningen av lokale initiativ. Regjeringen har prioritert til å gi kommunene ressursene til å løse viktige fellesoppgaver.

Arbeidet med bærekraftig utvikling innebærer å se økonomi og miljø i

sammenheng. Det er gjort et riktig grep i Norge ved å gi Finansdepartementet ansvar for å koordinere arbeidet. Vi har et særlig ansvar for effektiv bruk av samfunnets ressurser og for å sikre bærekraftige statsfinanser og samfunnsøkonomi. Vi har ansvar for økonomisk og etisk forvaltning av petroleumsfondet som nå er omdøpt til Statens Pensjonsfond - Utland. Vi vurderer også økonomiske sider ved miljøtiltak og internasjonale forpliktelser. Vi har ansvar for miljøavgifter som er et effektivt virkemiddel i miljøpolitikken.

Det er også viktig at bærekraftig utvikling knyttes opp mot budsjettprosessen og nasjonalbudsjettet, Regjeringens viktigste planleggingsdokument. Det har derfor vært et bredt ønske, også fra miljøbevegelsen, at koordineringsansvaret er lagt til Finansdepartementet. Norge er det første landet hvor bærekraftig utvikling har fått en slik plass i forvaltningen.

Så skal jeg komme med en liten avsløring: Det er faktisk ikke nytt at Finansministeren er bærekraftminister. Sann var det også under den forrige regjeringen. Det var altså ikke vi som fant på det - men det var visst vi som oppdaget det... (I det minst var det vi som avslørte det for omverdenen*)

Det har vært en svakhet ved arbeidet med bærekraftig utvikling at staten ikke i tilstrekkelig grad har tatt ledelsen, og at en ikke har lyktes å trekke befolkningen mer med. I den grad min Per Kristian Foss jobbet med bærekraftig utvikling så må det ha vært "unntatt offentlighet". Jeg vil høyne profilen på arbeidet og ha økt oppmerksomhet om betydningen av bærekraftig utvikling.

Regjeringen skal legge fram en oppdatert strategi for bærekraftig utvikling. Vi ser det som viktig at vi får en bred og åpen prosess rundt strategien der andre samfunnsaktører kan medvirke. Strategien skal legges fram i Nasjonalbudsjettet 2008, neste høst. Vi har gjennomført en internett-høring om arbeidet og ulike møter, og vi vil ha bred kontakt i det videre arbeidet. I internetthøringen kom det mange innspill som vi må se nærmere på. Utkastet til strategi vil sendes på offentlig høring før det vedtas. Strategien skal angi hvordan ulike myndigheter, organisasjoner og den enkelte kan delta i en dugnad for bærekraftig utvikling.

Vi har tatt utgangspunkt i noen av de samme prioriteringene som den forrige regjering, men i tillegg vil vi spesielt forsterke den sosiale dimensjonen, og løfte fram den nordiske velferdsmodellen som en god måte å møte utfordringene fra

Viktige tiltak for å nå målene beskrives i strategien. For å sikre integrering av arbeidet skal de mer detaljerte handlingspunktene og tiltakene på ulike områder legges fram i departementenes egne meldinger og følges opp årlig i
190 nasjonalbudsjettet på et overordnet plan. Meldingen om Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand vil for eksempel være en sentral del av arbeidet med bærekraftig utvikling på miljøområdet. Vi vil også gjøre andre ting for å styrke oppfølging og koordinering.

195 En tydelig strategi, med klare mål med tilhørende indikatorer vil være et viktig verktøy for en politikk for bærekraftig utvikling, for synliggjøring av utfordringene og for oppslutning om tiltak og virkemidler. Statistisk sentralbyrå har et viktig ansvar for å oppdatere og analysere nasjonale indikatorer for bærekraftig utvikling. Første gang skjedde dette i midten av august i år. Vi har
200 tatt initiativ for å få en ekstern vurdering, både av hvordan vi som myndigheter har organisert arbeidet med bærekraftig utvikling, og hvordan Norge utvikler seg i forhold til indikatorene. Sverige har sagt ja til å gjøre dette, og en representant fra et utviklingsland, Uganda, vil delta i eksaminasjonen når det gjelder handel og bistand.

205

Nasjonalbudsjettet 2007 er en mellomstasjon for arbeidet med strategien. Det er viet et kapittel, hvor en kan lese om Regjeringens planer og om prinsippene som ligger til grunn for arbeidet. Der finnes også informasjon om utviklingen i indikatorene basert på Statistisk sentralbyrås oppdatering og analyse,
210 rapportering av hva departementene gjør og om framskriving av utslipp av klimagasser og langtransporterte luftforurensninger. Jeg vil anbefale alle som er interessert i arbeidet med bærekraftig utvikling til å ta seg tid til å se på dette.

I Soria Moria-erklæringen ble det lovet en ambisiøs politikk for miljø og
215 bærekraftig utvikling. Det er Regjeringens syn at Norge skal bli et foregangsland i miljøpolitikken og politikken for bærekraftig utvikling. Vi er i gang med dette. Miljøpolitikk og bærekraft går som en grønn tråd gjennom Regjeringens budsjettforslag. Det er aldri tidligere blitt lagt fram et så offensivt miljøbudsjett med så store miljøatsinger på så mange ulike samfunnsområder.

220

I Nasjonalbudsjettet slo vi fast at de viktigste prinsippene i arbeidet med bærekraftig utvikling er:

225 - rettferdig fordeling,

- internasjonal solidaritet,

- føre- var prinsippet,

230

- prinsippet om at forurenseren betaler, og

- at alle må bidra gjennom felles innsats.

235 For oss er ikke prinsippene vi presenterte i budsjettet bare ord. Vi følger dem opp med handling.

Vi skaper mer rettferdig fordeling nasjonalt, gjennom mer skatt på høye inntekter og lettelser i bunn, vi gjør det gjennom målrettede tiltak mot
240 fattigdom og ikke minst ved å styrke de brede, offentlige fellesskapsgodene; barnehage, skole og eldreomsorg.

Vi er ikke bare opptatt av en mer rettferdig fordeling blant oss som lever i dag, men også mellom oss og de som kommer etter oss. Vi tar hensyn til kommende
245 generasjoner mulighet til å finansiere vår velferdsstat ved å spare en god del av oljepengene. Vi bruker nå om lag det som er forventet realavkastning fra "Statens pensjonsfon - utland", men ikke noe av selve fondet,

Prinsippet om Internasjonal solidaritet følges også opp i praksis: Vi bidrar også
250 til en mer rettferdig fordeling internasjonalt gjennom den største bistandsøkningen noen sinne. Bistand foreslås økt med 2,2 mrd. kroner til 20,8 mrd. kroner. Dette er 0,97 pst. av brutto nasjonalinntekt. Aldri før er det brukt så mye over statsbudsjettet på bistand, og aldri før har vi vært så nær målet om å bruke 1 prosent av BNI. Det foreslås over en halv mrd. kroner i gjeldslette. I
255 tillegg sletter vi gjenværende skipseksportgjeld på i alt 520 mill. kroner som Egypt, Ecuador, Peru, Jamaica og Sierra Leone har til Norge.

Over 10 mill. barn dør hvert år av sykdommer som kan forebygges eller
behandles. Norge har tatt mål av seg til å være en av de førende nasjonene i dette
260 arbeidet mot dette. Statsministeren har engasjert seg sterkt i saken og lansert behovet for en global handlingsplan for å redde barn. Regjeringen vil at Norge

skal bruke 800 mill. kroner på dette.

265 Vi følger også opp handlingsplanen for miljøretta utviklingssamarbeid og øker
bevilgningen til miljøtiltak med 355 mill kr. Arbeidet med forvaltning, bruk og
bevaring av naturressurser og biologisk mangfold er hovedprioritet. Andre
prioriterte oppgaver er vann/ sanitær, energi og klima. De norske
miljøorganisasjonene blir dratt inn i arbeidet med å styrke miljøbevegelsen i
270 utviklingsland.

Mange av de fattigste landene i verden har store råvareressurser som ikke har
kommet befolkning til gode. Nedtappingen av ikke-fornybare ressurser har ofte
vært større enn investeringene i resten av samfunnet, slik at nasjonalformuen
275 reduseres og utviklingen er klart ikke bærekraftig. I Norge har vi høy teknisk
kompetanse på naturressurser, vi har et godt lovverk og vi har erfaring med å
transformere olje i bakken til andre former for kapital. Våre erfaringer møtes
derfor med stor interesse. Flere og flere utviklingsland ber om råd og teknisk
assistanse. Det er bakgrunnen for at vi satser på Olje for utvikling, som gir slik
280 bistand.

Petroleumsfondet som vi har døpt om til Pensjonsfondet - Utland er et av
verdens største fond. Hva vi gjør gjennom fondet har derfor både en direkte
effekt og en signaleffekt. Vi har etablert etiske retningslinjer for hva fondet kan
285 investere i, og har også etablert en uttrekksmekanisme i forhold til enkeltforetak.
Det er ikke lenger siden enn tidlig i juni at det ble besluttet at fondet skulle
trekke seg ut av Wal-Mart pga deres grove og systematiske brudd på
menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter. Dette ble lagt merke til.

290 Løsningene vi har valgt har ikke kommet av seg selv. Måten vi har organisert
oljevirkksomheten vår på og retningslinjene for petroleumsfondet, har fulgt av
den åpne, skarpe og demokratiske debatt som er kjennetegn ved Norge og andre
nordiske land.

295 Føre-var-prisippet skal være en bunnplanke i alt vi foretar oss: Som jeg var inne
på tidligere så mener jeg at vi ikke kan tillate oss å være tålmodige når det gjelder
tiltak for å redusere utslipp av klimagasser. Ulike studier viser at kutt i
klimagassutslippene på rundt 2/3 i den rike verden innen midten av århundret
kan være nødvendig for å unngå skadelige klimaendringer. Vi skal oppfylle våre
300 forpliktelser i Kyotoprotokollen, og en vesentlig del av disse forpliktelsene skal

vi ta her hjemme. Det foreslås også vel 100 mill. kroner til kjøp av klimakvoter, for å bidra til oppfyllelse av Kyoto-avtalen.

305 Lavutslippsutvalget har vurdert hvordan Norge kan utvikles til et lavutslippssamfunn. Regjeringen vil vurdere langsiktige, nasjonale mål for reduksjon av klimagassutslipp blant annet på basis av denne rapporten.

310 Noen utfordringer må vi bare ta tak i umiddelbart. Derfor har Regjeringen foreslått å bevilge 720 mill kroner til CO₂-kjeder og rensing av CO₂ fra gasskraftverk.

Spørsmålet om rensing av det nye gasskraftverket på Mongstad har fått mye oppmerksomhet her hjemme, men det er nå en gang sånn at i den offentlige
315 debatten så er det konfliktene som får alt fokus. Det kan være forståelig det, men det har også gjort at noe av det viktigste har druknet.

Tenk hva det vil bety hvis vi nå får på plass verdens største anlegg for fangst av CO₂ fra 2014! Det kan få betydning langt ut over at vi får redusert våre egne
320 utslipp. Vi kan få utviklet teknologien, og ikke minst; vi kan klare å gjøre den billigere. For en gangs skyld er jeg som Finansminister mindre opptatt av at det vil spare oss for penger. Først og fremst vil det åpne for at teknologien blir tilgjengelig til en pris flere kan bære - at den spres over hele verden. Som en oljenasjon har vi råd til å ta på oss denne oppgaven, vi har kompetansen til å løse
325 den og jeg mener vi har en moralsk plikt til å gjøre det.

Vi er i ferd med å lage et klimakvotesystem for perioden 2008-2012. Regjeringen har fastsatt et samlet mål på 30 TWh økt fornybar energi og energieffektivisering fra 2001 til 2016. Den kraftige økningen i budsjettet til
330 fornybar energi er knyttet til dette. Grunnfondet for energieffektivisering og fornybar energi foreslås etablert med 10 mrd. kroner..

Videre er Miljøverndepartementets budsjett til forvaltning av verneområder, vern av biologisk mangfold og kulturminner klart styrket, og jeg må få nevne at
335 vi har en historisk jernbanesatsing på 920 mill. kroner.

Bilavgiftene legges om i mer miljøvennlig retning. Vi ønsker en mer miljøvennlig bilpark. CO₂-utslipp erstatter slagvolum som beregningsgrunnlag i engangsavgiften. Det vil oppmuntre til kjøp av biler med lave CO₂-utslipp. I

tillegg fritas bioetanol fra CO2-avgift når den blandes i bensin. Fra før av har vi fritatt E85 for alle avgifter. Regjeringen foreslår også å utvide dieselavgiften til å omfatte fritidsbåter. Den foreslår videre å innføre en CO2-avgift på innenlands bruk av gass til blant annet oppvarming av boliger og næringsbygg fra 1. juli

345 Det vil motvirke at bruk av gass utkonkurrerer mer miljøvennlige alternativer til oppvarming,. Som et viktig skritt i retning av å oppfylle en av våre internasjonale miljøforpliktelser og å redusere sur nedbør, foreslår vi en avgift på NOX-utslipp.

350 Vi har startet med omlegging til skatt mot miljøbelastning med mindre skatt på andre områder. Det har allerede gitt resultater i budsjettet og vil gi mer i et langsiktig perspektiv.

Felles innsats er det siste av prinsippene vi har meislet ut - og det er kanskje det viktigste i den forstand at vi vil ikke komme langt i arbeidet med de andre, hvis ikke vi klarer å mobilisere store deler av vårt samfunn. Bærekraftig utvikling angår alle, og arbeidet med det krever innsats fra alle. Vi, som myndigheter kan tilrettelegge, vi kan sette i verk tiltak, vi kan lovregulere og vi kan inngå forpliktende internasjonale avtaler. Men det hjelper lite hvis ikke det vi setter i

355 verk har legitimitet og tilslutning fra folk - som velgere og som forbrukere.

360

Vi kan ikke tvinge en bærekraftig utvikling på folk. Folk må overbevises, de må engasjeres og gis mulighet til å handle. Dette er en helt grunnleggende forutsetning for at vi skal lykkes, og er vel også grunnen til at vi er samlet her i

365 dag.

Regjeringen har invitert til dugnad for bærekraftig utvikling. Vi har ulike roller, men er avhengig av at flere trekker i samme retning og på det området hvor de

370 kan påvirke. Denne konferansen kan være et viktig bidrag til at flere engasjerer seg i arbeidet for en bærekraftig samfunnsutvikling.

Al Gores film har tittelen "An Inconvenient Truth" - "En ubeleilig sannhet". Den tegner et klart bilde av omfanget av de utfordringene vi står overfor, og av

375 hvilke konsekvenser det kan ha å ignorere dem. Likevel bærer den i seg en optimisme jeg mener er vel så viktig - en optimisme jeg håper vi kan ta med oss herfra; utviklingen kan snus og det står i vår makt å gjøre det.

380 Takk for oppmerksomheten!

Kilde

<http://odin.dep.no/fin/norsk/aktuelt/taler/minister/006071-090561/dok-bn.html>

385

Emner

Fattigdom, Globalisering, Miljø, Utenrikspolitikk

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/baerekraftig-samfunnsutvikling-fra-ord-til-handling>

390

395

400

405

410

415